

ወርሰ

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ሙስጠፋ አህመድ

አብርሃ መሰለ

ፈይሳ ወርቁ

ጳውሎስ ኦርሺሶ

አመልካች፡- ወ/ሮ ትግዕሥት ንጉሴ- የቀረበ የለም

- ተጠሪዎች፡-
- 1. አቶ አሰፋ ንጉሴ
 - 2. አቶ ሞላ ንጉሴ
 - 3. አቶ አዳነ ንጉሴ
 - 4. ወ/ሮ ሂሩት ንጉሴ
- } የቀረበ የለም

መዝገቡ ተመርምሮ ቀጥሎ ያለው ፍርድ ተሰጥቷል።

ፍርድ

የነገሩ አመጣጥ የውርስ ንብረት ክርክርን የሚመለከት ነው። ጉዳዩ የተጀመረው በፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ነው። የአሁን አመልካች ከሥር 2ኛ አመልካች ሕፃን ኤልሻዳይ ንጉሴ ጋር በመሆን ግንቦት 15 ቀን 2008 ዓ/ም ጽፈው ባቀረቡት የክስ አቤቱታ የአመልካቾች ወላጅ አባት አቶ ንጉሴ ቱሩፌ አመልካቾችንና ተጠሪዎችን ጨምሮ ስድስት ልጆችን መውለዳቸውን፣ ጥር 26 ቀን 2007 ዓ/ም ከዚህ ዓለም በሞት መለየታቸውን፣ አባታቸው ከመሞታቸው በፊት ለረጅም ጊዜ የካንሰር ህመምተኛ እንደነበሩ፣ ራሳቸውን በማያውቁበት ሁኔታ ውስጥ እያሉ 1ኛ ተጠሪ የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ ከሆኑት

አቶ መኩሪያ አይተንፍሱ ጋር በመሆን መስከረም 6 ቀን 2007 ዓ/ም አስገድደው ኑዛዜ እንዲፈጽሙ ማድረጋቸውን ፣ ኑዛዜውም ትክክል ያልሆነና የሁሉንም ወራሾች መብት ያላከበረ መሆኑን፣ ተናዛዥም በተራ ቁጥር 5 እና 7 ላይ ጠቅሰው የተናዘዙት ንብረት በስማቸው የሌለ መሆኑን፣ እንዲሁም ኑዛዜው አመልካቾችን የመንቀል ውጤት ያለው በመሆኑ ኑዛዜው እንዲፈርስልን በማለት ዳኝነት ጠይቀዋል።

ተጠሪዎች ሰኔ 15 ቀን 2008 ዓ/ም በጻፉት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ አመልካቾች ኑዛዜው መኖሩን ሟች ከሞተበት ቀን ጀምሮ ያውቃሉ፤ ሟች ከሞተ 40 ቀን ሊሞላው ሳምንት ሲቀረው አመልካቾች በተገኙበት ኑዛዜው ተነቧል፤ በኑዛዜው መቃወሚያ ካላቸው በፍትሐ-ብሔር ህግ ቁጥር 973 መሠረት ኑዛዜው አይፀናም በማለት መቃወሚያ ማቅረብ የሚችሉት እስከ ሶስት ወር ድረስ ነበር ፣ ነገር ግን አመልካቾች መቃወሚያውን ያቀረቡት ኑዛዜው ከተነበበ ከአንድ ዓመት በኋላ ውርስ ሲጣራ ውርስ አጣሪው ጋር ነው፤ መቃወሚያውም ማቅረብ ካለበት የሚቀርበው ህጉ ባስቀመጠው ጊዜ ሥልጣን ላለው ፍርድ ቤት ነው። ስለዚህ መቃወሚያው በይርጋ ይታገዳል። አመልካቾችም ኑዛዜ ስለመኖሩ ከውርስ አጣሪ መሾም በፊት ያውቃሉ። በዚህ ኑዛዜም ወራሽነታቸውን አስመስክረዋል። ኑዛዜውን የሚቃወሙ ከሆነ ይህንን ማቅረብ የሚችሉት የኑዛዜ ወራሽነት ማስረጃ ለሰጠው ለአዲስ አበባ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት እንጂ ለዚህ ፍርድ ቤት ባለመሆኑ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን የማየት ሥልጣን የለውም በማለት ተከራክረዋል።

ተጠሪዎች ላቀረቡት መቃወሚያ አመልካቾች በሰጡት መልስ ኑዛዜው መኖሩን ያወቅነው ውርስ አጣሪ ዘንድ ነው፤ ኑዛዜው ተነበበ በተባለበት ቦታ አልነበርንም። ስለዚህ ይርጋው መቆጠር የሚጀምረው ካወቅንበት ጊዜ ጀምሮ ሲሆን በህፃን ኤልሻዳይ ንጉሴ ላይ መቆጠር የሚጀምረው አካለ መጠን ከደረሰችበት ጊዜ አንስቶ ሊሆን ይገባል፤ የአዲስ አበባ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አመልካቾችን የኑዛዜ ወራሽ ያደረገው በወቅቱ ለፍርድ ቤቱ ቀርበው የነበሩት ጠበቃ ከአመልካቾች ባልተሰጣቸው ውክልና ያወጡትን ማስረጃ መሠረት

በማድረግ ነው። የአዲስ አበባ ፍርድ ቤቶች የኑዛዜ ይፍረስልኝ ጥያቄን የማየት ሥልጣን የላቸውም በማለት ተከራክረዋል።

ጉዳዩን የተመለከተው የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት የግራ ቀኙን ክርክር እንዲሁም ማስረጃዎችን መርምሮ በመዝገብ ቁጥር 56140 በሆነው በቀን 19/05/2009 ዓ/ም በዋለው ችሎት ህፃን ኤልሻዳይ ንጉሴ ኑዛዜው ሲነበብ ክስ ለመመስረት የሚያስችል የእድሜ ደረጃ ላይ ባትደርስም ሞግዚትና አስተዳዳሪው የሆኑት ወ/ሮ ትግዕሥት ንጉሴ በቦታው የነበሩ መሆኑን የተጠሪዎች ምስክሮች በተሻለ ሁኔታ ስላስረዱ የሁለቱም አመልካቾች መብት በፍትህ-ህብረት ህግ ቁጥር 973 መሠረት በይርጋ ይታገዳል ሲል ብይን ሰጥቷል።

ይህን ብይን ቅር በመሰኘት የአሁን አመልካች እና የሥር 2ኛ ይግባኝ ባይ ኤልሻዳይ ንጉሴ ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ይግባኝ አቅርበዋል። የይግባኝ ሰሚው ከፍተኛ ፍርድ ቤትም ይግባኙን ተቀብሎ ክርክራቸውን ከዳመጠ በኋላ በከ/መ/ቁ. 193480 ጥቅምት 14 ቀን 2010 ዓ/ም በዋለው ችሎት 1ኛ ይግባኝ ባይ /የአሁን አመልካች/ ያቀረቡት የኑዛዜ ይፍረስልኝ ጥያቄ በይርጋ ይታገዳል በማለት የሥር ፍርድ ቤት የሰጠውን ውሳኔን አጽንቷል። በሌላ በኩል የህፃን ኤልሻዳይ ንጉሴን ይግባኝ በተመለከተ ክስ ሲመሰረት ዘጠኝ ዓመቷ የነበረ መሆኑ በመልስ ሰጪዎች/በአሁን ተጠሪዎች/ የተካደ አይደለም። የ2ኛ ይግባኝ ባይ እድሜ ይህ ከነበረ ደግሞ በፍትህ-ህብረት ህግ ቁጥር 1846 እና የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 57114 በሰጠው አስገዳጅ የህግ ትርጉም መሠረት ይርጋው መቆጠር የሚጀምረው አካለ መጠን ከደረሰች በኋላ ነው። ህጉ ሞግዚት ካለ መደበኛው የይርጋ ጊዜ አቆጣጠር ይፈጸምባቸዋል በማለት አልደነገገም። በሞግዚቶች ቸልተኝነትና ተገቢ ያልሆነ ሥራ መብታቸው እንዳይጎዳ በሚል እሳቤ ነው። በመሆኑም የሥር ፍርድ ቤት የሁለተኛ ይግባኝ ባይ ጥያቄም በይርጋ ይታገዳል በማለት የሰጠው ብይን ተገቢ ስላልሆነ 2ኛ ይግባኝ ባይና መልስ ሰጪዎችን ያሉዋቸውን ሌሎች ክርክሮች እና ማስረጃዎች ስምቶ የመሰለውን

እንዲወስን በማለት በፍትህ-ብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 343 /1/ መሠረት መልሶታል።

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም ውሳኔውን ለማስለወጥ ሲሆን የአመልካች አቤቱታ ይዘትም በአጭሩ፡- ኑዛዜው ክሩብ በላይ ጉዳት አድርሶብኛል ሊፈርስ ይገባል በሚል ለቀረበ ክስ የፍትህ-ብሔር ህግ ቁጥር 973 መሠረት አድርገው የሥር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ብይን እና ውሳኔ ተገቢ አይደለም ፣ የፍትህ-ብሔር ህግ አንቀጽ 973 ተፈጻሚ የሚሆነው ውርስ ተክፍቶ ውርስ አጣሪ ከተሾመ በኋላ የሚፈጸም ድንጋጌ ሆኖ እያለ ኑዛዜ በማን እና መቼ ተነቧል የሚለውን ነጥብ የሥር ፍርድ ቤቶች በፍትህ-ብሔር ህግ ቁጥር 946፣ 965 አንጻር ሳይመረምሩ ብይን እና ውሳኔ መስጠታቸው አግባብነት የለውም፣ በይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት በከፊል የተሻሻለው ውሳኔ ከአመልካች ውጪ ክርክሩ እንዲቀጥል ማድረጉ የፍትህ-ብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 40 ድንጋጌን ያሳገናዘበ ነው፣ ከኑዛዜው ተጠቃሚ የሆነ ሰው ኑዛዜው እንዳይፈርስ የተንኮል ሥራ የሰራ መሆኑን፣ ከጠበቃ ጋር ተመሳጥሮ የሌሎች ወራሾች መብት ሲያሳጣ የነበረ መሆኑን የሚያረጋግጥ ማስረጃ በቀረበበት ሁኔታ፣ በዚህ ተግባሩ በወንጀል ተከሶ እንዲከላከል ብይን በተሰጠበት ሁኔታ እሱ /1ኛ ተጠሪ/ ቀጥሮ የሚያሰራቸው ሠራተኞች እና ባለቤቱ የሰጡትን የምስክርነት ቃል ብቻ መሠረት ተደርጎ የተሰጠ ፍርድ መሠረታዊ ማስረጃ ምዘና ግደፈት ያለበት ስለሆነ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ ውሳኔው እንዲሻር እና በኑዛዜ ላይ ተገቢውን ህጋዊ ክርክር እንዲያቀርብ እንዲደረግልኝ እንዲሁም በዚህ የሰበር ቅሬታ ምክንያት ያወጣሁትን ወጪና ኪሳራ እንዲተኩልኝ እንዲወሰንልኝ እጠይቃለሁ የሚል ነው።

የሰበር አቤቱታውን አጣሪው መርምሮ አመልካች ተደረገ ስለተባለው ኑዛዜ አላውቅም እያሉ ኑዛዜውን በወቅቱ ስላልተቃወሙ ይርጋ ያግዳቸዋል የመባሉ እና ኑዛዜው አመልካችን ከውርስ የሚነቅል ነው የሚለው አቤቱታም ከፍትህ-ብሔር ህግ ቁጥር 1123 (1) አንጻር ሳይታይ የመታለፉ አግባብነት

መጣራት ያለበት መሆኑ ስለታመነበት ጉዳዩ ለሰበር ችሎት ይቅረብ ሲል ትዕዛዝ ሰጥቷል።

ለተጠሪዎች ጥሪ ተደርጎላቸው 1ኛ ፣ 3ኛ እና 4ኛ ተጠሪዎች በጠበቃቸው በኩል በቀን 20/7/2010 ዓ/ም የተጻፈ ዝርዝር መልስ አቅርበው የተከራከሩ ሲሆን አመልካችም ሚያዚያ 16 ቀን 2010 ዓ/ም የተጻፈ የመልስ መልስ አቅርበዋል። 2ኛ ተጠሪን በተመለከተ መጥሪያ ደርሶዎቸው ቀርበው ለመከራከር ፈቃደኛ ባለመሆናቸው ሚያዚያ 17 ቀን 2010 ዓ/ም በተሰጠው ትዕዛዝ መልስ የመስጠት መብታቸው ታልፏል።

የነገሩ አመጣጥና የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተመለከተውን የሚመስል ሲሆን የአመልካች ዳኝነት ጥያቄ በፍትህ-ህግ ህግ ቁጥር 973 መሠረት በይርጋ ይታገዳል ተብሎ በተሰጠው ውሳኔ ላይ መሠረታዊ የህግ ስህተት ተፈጽሞበታል ወይስ አልተፈጸመበትም? የሚል ጭብጥ ተይዞ ጉዳዩ እንደሚከተለው ተመርምሯል። ለክርክሩ ምክንያት የሆነውንና መስከረም 6 ቀን 2007 ዓ/ም ከሚች ተሰጠ የተባለውን ኑዛዜ በተመለከተ አመልካች ያወቁት ውርስ እንዲጣራ ሲደርግ ውርስ አጣሪ ዘንድ እንደሆነ፣ ኑዛዜውን ሚች ያልሰጡትና ሀሰተኛ መሆኑን፣ ከአመልካችና ከህፃን ኤልሻዳይ ንጉሴ ለጠበቃ ውክልና ሳይሰጥ ውክልና እንደተሰጠ በማድረግ ለአዲስ አበባ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አቅርበው ኑዛዜውን መሠረት በማድረግ ወራሽነትን ተጠሪዎች ማስወሰናቸውን፣ ይህን ሀሰተኛ ተግባር የፈጸሙ ጠበቃም ለጠቅላይ ዐቃቤ ህግ አቤቱታ ቀርቦባቸው በጉባኤ ከታየ በኋላ በአዋጅ ቁጥር 199/92 አንቀጽ 24/3/ለ/2 መሠረት 2 ዓመት ከ6 ወር ከጥብቅና አገልግሎትና የማማከር ተግባር እንዲታገዱ የተደረገ መሆኑን፣ ጠበቃዎ ያስወሰኑት የወራሽነት ማስረጃን በተመለከተ ውሳኔውን ለሰጠው ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አመልካቾች /ህፃን ኤልሻዳይ ንጉሴን ጨምሮ/ አቤቱታ አቅርበው በአሁን አመልካች እና በህፃን ኤልሻዳይ ላይ የተሰጠውን የውሳኔ ክፍል የከተማው ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 2940/07 በቀን 9/2/2009 ዓ/ም በዋለው ችሎት የሠረዘ መሆኑን፣ እንዲሁም የአሁን 1ኛ ተጠሪ እና ጠበቃዎ

በፈጸሙት የወንጀል ድርጊት ተከሰው እንዲከላከሉ ብይን የተሰጠ መሆኑን አመልካች አጥብቀው ይከራከራሉ። ጠበቃዎ በፈጸሙት ድርጊት ጉባኤው ቅጣት የወሰነባቸው መሆኑን እንዲሁም ከአሁን አመልካች እና ከህጻን አልሻዳይ ንጉሴ ውክልና ሳይሰጣቸው እንደተሰጠ በማድረግ ጠበቃዎ ለአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ኑዛዜውን መሠረት በማድረግ አቤቱታ አቅርበው ያስወሰኑት ውሳኔ አመልካችን እና ህጻን አልሻዳይ ንጉሴን በሚመለከት የተሠረዘ መሆኑን ይህ ችሎት ተመልክቷል።

በመሠረቱ የአሁን አመልካች እና የሥር 2ኛ አመልካች ህፃን አልሻዳይ አቤቱታ ኑዛዜው በማስገደድ የተደረገ እንዲሁም ከውርስ የነቀለ በመሆኑ እንዲፈርስ የሚል ዳኝነት የጠየቁ ሲሆን የተጠሪዎች ክርክር አመልካቾች ኑዛዜው ሲነበብ በቦታው ላይ ስለነበሩ በፍትህብሔር ህግ ቁጥር 973 መሠረት በ3 ወር ውስጥ ኑዛዜው እንዲፈርስ ጥያቄ ስላልቀረበ በይርጋ ይታገዳል የሚል ነው። ከዚህ ክርክር ተነስተን የአሁን አመልካችም ሆነ የህፃን አልሻዳይ አቤቱታ በፍትህብሔር ህግ ቁጥር 973 መሠረት የሚታይ ነው ወይ? የሚለውን ጥያቄ ያስነሳል። የፍትህብሔር ህግ ቁጥር 973 ስለ ኑዛዜ መነበብ እንዲሁም ኑዛዜው ሲነበብ የነበሩ ሰዎች ኑዛዜው እንዲፈርስ አቤቱታ የሚያቀርቡበትን ሥርዓት እና ጊዜውን በሚመለከት የሚደነግግ ነው። ይህ ድንጋጌ ኑዛዜው ከውርስ ነቅሎኛል /ነቅሎናል/ በማለት ኑዛዜው እንዲፈርስ የሚቀርብን ወይም የቀረበን አቤቱታን የሚመለከት አይደለም። በተያዘው ጉዳይ አመልካችም ሆኑ ይርጋው አያግድም ተብሎ በከፍተኛ ፍርድ ቤት ውሳኔ የተሰጣት ህፃን አልሻዳይ ንጉሴ መሠረታዊ አቤቱታ ይዘት ኑዛዜው ከውርስ የመንቀል ውጤት ያለው በመሆኑ እንዲፈርስ የሚል ነው። ይህ የዳኝነት ጥያቄ ሊታይ የሚገባው በፍትህብሔር ህግ ቁጥር 1123 መሠረት ነው እንጂ በተጠቀሰው ህግ አንቀጽ 973 መሠረት አይደለም። የክርክሩ ይዘት እንደሚያመለክተው የአመልካቾች አባት ኑዛዜ ሠጡ የተባለው በ6/7/2007 ዓ/ም ሲሆን የሞቱት ደግሞ በ26/1/2007 ዓ/ም ነው። ኑዛዜው እንዲፈርስ ዳኝነት የተጠየቀው ግንቦት 15 ቀን 2008 ዓ/ም ነው። ይህም በፍትህብሔር ህግ ቁጥር 1123 /3/ መሠረት ጊዜው ያላለፈበት መሆኑን በግልጽ የሚያመለክት ነው።

በመሆኑም የአመልካች ጥያቄ ይህን ድንጋጌ መሠረት በማድረግ መታየት ሲገባው የፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 973 ድንጋጌ ተወስዶ አቤቱታው በይርጋ ይታገዳል ተብሎ የተሰጠው ብይንም ሆነ ውሳኔ የሚነቀፍ ሆኖ ተገኝቷል። ከዚህ ጋር በተያያዘ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መዝገብ ቁጥር 82525 ላይ አስገዳጅ የህግ ትርጉም የሰጠ ሊሆን ይህም ትርጉም በየትኛውም ደረጃ በሚገኙት ፍርድ ቤቶች ላይ አስገዳጅነት ያለው ስለመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 494/97 አንቀጽ 2(1) በግልጽ ተደንግጓል።

በመሆኑም የሥር ፍርድ ቤቶች የአመልካች ዳኝነት ጥያቄ በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 973 መሠረት በይርጋ ይታገዳል በማለት የሰጡት ብይንም ሆነ ውሳኔ የአቤቱታውን ይዘት ያላገናዘበ በመሆኑ አመልካችን ኑዛዜው ከውርስ የነቀለ ነው ወይስ አይደለም? የነቀለ ነው የሚባል ከሆነ ውጤቱ ምን ሊሆን ይገባል? የሚለው ጭብጥ ተይዞ ጉዳይ ተጣርቶ ሊወሰን የሚገባ ሆኖ ተገኝቷል።

በመጨረሻም የሥር ፍርድ ቤቶች ከላይ የተመለከቱትን መሠረታዊ ነገሮችን በአግባቡ ሳያጤኑ የሰጡት ብይንም ሆነ ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የተፈጸመበት በመሆኑ የሚከተለው ውሳኔ ተሰጥቷል።

ውሳኔ

1. የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በኮ/መ/ቁ. 193480 ጥቅምት 14 ቀን 2010 ዓ/ም የሰጠው ውሳኔ በፍትሐብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 348 (1) መሠረት ተሻሽሏል።
2. የህፃን ኤልሻዳይ ንጉሴ አቤቱታ በይርጋ አይታገድም ተብሎ የተሰጠው የውሳኔ ክፍል ፀንቷል።
3. የአሁን አመልካች አቤቱታ በፍትሐብሔር ህግ ቁጥር 973 መሠረት በይርጋ ይታገዳል ተብሎ የተሰጠው የውሳኔ ክፍል ተሸሯል።

4.የአመልካች አቤቱታ በይርጋ ሊታገድ የሚችልበት ህጋዊ መሠረት ስለሌለው አመልካችን ኑዛዜው ከፍ/ሀ/ቁ 1123 አንፃር ሲታይ አመልካችን ከ1/4ኛ በላይ የጉዳ ውርስ ነው ወይስ አይደለም? የጉዳ ነው የሚባል ከሆነ ውጤቱ ምን ሊሆን ይገባል? የሚለውን የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት አጣርቶ እንዲወስን በፍትህ ብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 343/1/ መሠረት መልስንለታል።

5. የዚህን ችሎት ወጪና ኪሳራ ግራ ቀኝ የየራሳቸውን ይቻሉ።

6. የውሳኔው ግልባጭ ለሥር ፍርድ ቤቶች ይድረሳቸው።

7. ጉዳዩ ውሳኔ ስላገኘ መዝገቡ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

ፋ/ዘ

**የማይነበብ የአምስት ዳኞች
ፊርማ አለበት።**

ዳኞች፡- አልማው ወሌ

ሙስጠፋ አህመድ

አብርሃ መሰለ

ፈይሳ ወርቁ

ጳውሎስ ኦርሺሶ

አመልካቾች፡- 1. ወ/ሮ እልፌ ደበላ - ቀረቡ

2. ወ/ሮ ደስታ ደበላ - ቀረቡ

3. ወ/ሮ ሽብሬ ደበላ - ቀረቡ

4. ወ/ሮ ትርጉሃ ደበላ - ቀረቡ

5. ወ/ሮ መገርቱ ደበላ - የቀረበ የለም

ተጠሪ፡- አቶ ንጉሴ ደበላ - የቀረበ የለም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካቾች የአሮሚያ ብ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ችሎት የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ በሰበር ታይቶ እንዲታረምልን በማለት ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው፡፡ ጉዳዩ በመጀመሪያ የታየው

በኦሮሚያ ብሔራዊ ክልል መንግስት ሰሜን ሸዋ ዞን ወጫሌ ወረዳ ፍርድ ቤት ነው። በስር ፍርድ ቤት የአሁን አመልካቾች ከሳሾች ሲሆኑ ተጠሪ ደግሞ ተከላሽ ነበሩ። የአመልካቾች ክስ ይዘትም ሚች አቶ ደበላ ሄዬ በቀን 13/12/2003 ዓ.ም በሞት ከዚህ አለም የተለዩ መሆናቸው በመግለጽ ተጠሪ ከዚህ በፊት የተወሰነልን መልሶ በመያዝ የባለይዘታነት ማስረጃ ወስዶበት ድርሻችንን ስለከለከለን እንዲሁም የአባታችን ይዘታ ረስተን ውሳኔ ሳይሰጥበት ሳናውቅ የአባታችን የመሬት ይዘታ በእጁ ይዞ ስለሚገኝ ድርሻቸውን ተከፍሎ እንዲሰጠን ሲሉ ዳኝነት ጠይቀዋል። በመጀመሪያ ጉዳዩን የተመለከተው ፍርድ ቤትም የግራ ቀኝ ክርክር ከሰማና ማስረጃ ከመዘነ በኋላ የሰጠው ውሳኔ እና በይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ውሳኔ በመቃወም የአሁን ተጠሪ ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታ አቅርቦዋል። ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኝ ክርክር ከሰማ በኋላ በኋላ በቀን 28/02/2009 ዓ.ም በዋለው ችሎት የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመሻር በሽማግሌዎች አማካኝነት ከዚህ በፊት ተከፋፍሎላቸው የነበረውን ተጠሪ መልሶ ይዞባቸዋል? ወይስ አልያዘም? ተደብቆ ያለው ይዘታ አለ? ወይስ የለም? ይዘታው አመልካቾች ሳያውቁ ከውርስ ክፍፍል የቀረ ነው ? ወይስ እያወቁ ነው የተውት? ይዘታው የሚገኝበት መደበኛ የሚችልበት ቦታ ነው? የሚሉ ነጥቦች በግራ ቀኝ ማስረጃ ከተጣሩ በኋላ ውሳኔ እንዲሰጥበት በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.343/1/ መሰረት ለወረዳ ፍርድ ቤት መልሶታል።

ፍርድ ቤቱም የተዘጋው መዝገብ አንቀሳቅሶ በተመለሱት ነጥቦች ላይ የግራ ቀኝ ክርክር ከሰማና ማስረጃ ከመዘነ በኋላ ተጠሪ ያለ አመልካቾች ፈቃድ እነሱ ሳያውቁ በይዘታቸው ላይ በሀይል ቤት የሰራ ስለሆነ በተጠሪ ወጪ በክሱ ተራ ቁጥር 1ኛ ላይ የሚገኝበት ቦታ እና አዋሳኝ በተገለጸው ይዘታ ላይ የተሰራውን ቤት በማፍረስ ለከሳሾች/አመልካቾች/ ይዘታውን እንዲለቅ፤ በክሱ ከ2ኛ እስከ 6ኛ እና 8ኛ ተራ ቁጥር የተጠቀሱት ይዘታዎች የወላጅ አባታቸው መሆናቸውና፤ ከሳሾች የይዘታዎቹ አዋሳኝ የማያውቁ መሆናቸውና እናታቸው ጋር በመሁክ ጡሪ ከተማ ያደጉ ስለሆነ ማወቅ አለመቻላቸውን እና የተደበቀ መሆኑን ስለተረጋገጠ የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1103 በመጠቀስ ወራሾች እኩል እንዲካፈሉ ሲል ወስኗል።

የአሁን ተጠሪ በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት አቤቱታቸው ለሰሜን ሸዋ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት አቅርበዋል። ፍርድ ቤቱም የግራ ቀኝ ክርክር ከሰማ በኋላ የስር ፍርድ ቤት የሰጠው ውሳኔ ስህተት ያለበት ሁኖ አልተገኘም በማለት በውሳኔ አጽንቶታል። በመቀጠል ለክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት አቤቱታቸው አቅርበዋል። ፍርድ ቤቱም ግራ ቀኝን አስቀርቦ ካከራከረ በኋላ የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ በማሻሻል በክሱ ተራ ቁጥር 1ኛ እና 7ኛ የተጠቀሱት ይዘታዎች በተመለከተ የተሰጠ ውሳኔ በማጽናት በክሱ ተራ ቁጥር 2-6 እና 8ኛ የተመለከቱት ይዘታዎች ላይ የስር ፍርድ ቤቶች የሰጡት ውሳኔ በመሻር ተጠሪ ለአመልካቾች ሊያካፍል አይገባም ሲል ወስኗል።

አመልካቾች ያቀረቡት አቤቱታ ተመርምሮ የስር ፍርድ ቤት የጉዳዩ አከራካሪ የሆነው የውርስ ይዘታ ተረስተው የታለፉና በድጋሚ መጠየቁ አግባብነት ያለው ነው ብለው የወሰነውን የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት መሬት የማይረሳ ነው ልጠይቁ አይገባም ያለበት አግባብነት ተጠሪው ባሉበት ለማጣራት ይቻል ዘንድ ጉዳዩ ለሰበር ክርክር እንዲቀርብ በመደረጉ ግራ ቀኝ የጽሁፍ ክርክር ተለዋውጠዋል። የጉዳዩ አመጣጥ እና የክርክሩ ይዘት ከላይ የተመለከተው ሲሆን እኛም አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ መሰረታዊ የሕግ ስህተት የተፈጸመበት መሆን አለመሆኑን ለክርክሩ ከተያዘው ጭብጥ አንፃር መርምረናል።

ከክርክሩ ሂደት መገንዘብ የተቻለው አመልካቾችና ተጠሪ የሚች ወላጅ አባታቸው አቶ ደበላ የመጀመሪያ ደረጃ ወራሾች መሆናቸው፤ አመልካቾች በተጠሪ እጅ የሚገኙትን የውርስ ንብረትና ይዘታዎች ክፍፍል እንዲደረግ ዳኝነት በመጠየቃቸው ምክንያት ግራ ቀኝ በስምምነት ክፍፍል ማድረጋቸው በመግለጽ ነገር ግን ከውሳኔ በኋላ ለአመልካቾች በደረሳቸው ይዘታ ላይ ተጠሪ በሀይል ቤት በመስራቱ እንዲሁም የተረሱ ይዘታዎች ድርሻቸው እንዲያካፍላቸው ዳኝነት በመጠየቃቸው ምክንያት የግራ ቀኝ ክርክር ከተደረገ በኋላ ተጠሪ በአመልካቾች ድርሻ ላይ ቤት መስራቱን በማረጋገጥ የሰራውን ቤት በራሱ ወጪ አፍርሶ ይዘታው ለአመልካቾች እንዲለቅ መስጠቱን ተገንዝበናል በዚህ ረገድ የቀረበ አቤቱታ የለም። አከራካሪ የሆነው አመልካቾች በክሳቸው ከ1ኛ እስከ 6ኛ እንዲሁም 8ኛ ተራ ቁጥር የተጠቀሱትን ይዘታዎችን በሚመለከት ነው። አመልካቾች ከውሳኔ በኋላ ክስ

ለማቅረብ በምክንያትነት የጠቀሱት የውርስ ይዘታዎች የሆኑትን መኖራቸው ባለማወቅቸው መሆኑን የተረሱ የውርስ ሀብት መጠየቅ እንደሚቻል የፍ/ብ/ሀ/ቁ.1103፤1104 ስለሚፈቅድ በዚህ አግባብ የቀረበ ክስ መሆኑን በመግለጽ የተከራከሩ ሲሆን ጉዳዩን በመጀመሪያ ደረጃ የተመለከተው ፍርድ ቤትም በተጠሪ እጅ የሚገኙትን ክፍፍል ሳይደረግባቸው የቀሩትን እኩል እንዲከፋፈሉ የሰጠው ውሳኔ በመቃወም ጉዳዩ እስከ ክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ደርሶ ተጠሪ ጉዳዩ ውሳኔ ካገኘ በኋላ በድጋሚ የቀረበ ነው በማለት ያቀረቡት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያ ውድቅ በማድረግ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመሻር በፍሬ ነገር ዳግም ተጣርቶ ውሳኔ እንዲሰጥበት ጉዳዩን በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.343/1/ መሰረት ለስር ፍርድ መልሶታል። የተመለሰለት ፍርድ ቤትም የተዘጋው መዝገብ አንቀሳቅሶ የግራ ቀኙ ክርክርና ማስረጃ ከመዘነ በኋላ ለክርክር ምክንያት የሆኑት ይዘታዎች ግራ ቀኙ እኩል እንዲከፈሉ ሲል የሰጠው ውሳኔ በይግባኝ ሰሚ ከፍተኛ ፍርድ ቤት የፀና ቢሆንም የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን ከፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ. 216/3/ አንጻር ተመልክቶ የስር ፍርድ ቤቶች ውሳኔ በመሻር በክሱ ከ1ኛ እስከ 6ኛ እና 8ኛ ተራ ቁጥር የተጠቀሱት ይዘታዎች ተጠሪ ለአመልካቾች ሊያካፍል አይገባም ሲል ወስኗል። የአመልካች አቤቱታ መሰረት ያደረገው በስር ፍርድ ቤተጠሪ ያልተነሳ ጉዳይ በማንሳት የተሰጠ ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ ሊታረም ይገባል የሚል ሲሆን በተጠሪ በኩል ደግሞ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን በአግባቡ አጣርቶ የሰጠው ውሳኔ መሰረታዊ የህግ ስህተት የሌለበት በመሆኑ ሊፀና ይገባል በማለት ተከራክረዋል።

በመሰረቱ አንድ ተከራካሪ ወገን ከአንድ የክስ ምክንያት የመነጨ የመብት ጥያቄ ካለው እና በአንድ ክስ የሚጠቃለል የክስ ምክንያት ሆን ብሎ በመቀነስ ያስቀረ ከሆነ በድጋሚ በተመሳሳይ ጉዳይ አዲስ ክስ ማቅረብ እንደማይችል ከፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ/ 216 /3/ ድንጋጌ መሰረታዊ ይዘት የምንገነዘበው ነው። የአንድ ክስ ምክንያት መከፋፈል ባለጉዳዮች ጊዜ፤ ወጪና ጉልበት አላስፈላጊ ጫና እና የማጉላላት ውጤት እንዳለው መረዳት ይቻላል። የፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ሀ/ዳይነተኛ ዓላማ /main purpose / ጉዳዮችን በህግ አግባብ በመምራት በተቻለ አጭር ጊዜ ውጤታማ፣ ኢኮኖሚያዊ እና ፍትሃዊ ውሳኔ መስጠት ስለመሆኑ ከአጠቃላይ የህጉ ድንጋጌዎች የምንረዳው ነው። ከአንድ ጉዳይ የመነጨ የመብት ጥያቄ የሚያቀርቡ ተከራካሪ ወገኖች ክሱን ለመመስረት መነሻ የሆነባቸው ጉዳይ አጠቃልለው

የማቅረብ ግዴታ አለባቸው። ተከራካሪ ወገኖች ከአንድ የክስ ምክንያት የሚመነጭ ክርክር ከፋፍለው ከቀረቡ /splitting of claim/ በድጋሚ በተመሳሳይ ጉዳይ ሌላ ክስ የማቅረብ መብት የሚሰጣቸው አይደለም።

ወደ ተያዘው ጉዳይ ስንመለስ የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ጉዳዩን የፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.216 መሰረት በማድረግ የሰጠው ውሳኔ በአግባቡ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ መመርመሩ ተገቢ ሆኖ አግኝተነዋል። የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት ውሳኔ በሁለት ምክንያት ተገቢ ሆኖ አልተገኘም። አንደኛው ይህ ጉዳይ ለክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የቀረበው ሁለት ጊዜ መሆኑን ከክርክሩ ሂደትና ከውሳኔ ግልባጭ ተገንዝበናል። በስር ፍርድ ቤት አመልካቾች ያቀረቡት ክስ ላይ በተጠሪ የፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ. 216 መሰረት በማድረግ ያቀረቡት ክርክር ካለመኖሩም በላይ ጉዳዩ ክልል ሰበር ሰሚ ችሎት ደርሶ ጉዳዩ እንደገና ወደ ፍሬ ነገር ገብቶ እንዲጣራ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.343/1/ መሰረት ሲመልስ የፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.216 ጥያቄ አልነበረም። አንድ ተከላሽ ለቀረበለት ክስ በዝርዝርና በግልፅ መቃወምና መካድ እንደለበት በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.83 ተመልክቷል። በይግባኝ ደረጃም ፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.329/1/ በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ያልተነሳውን ክርክርና ያልቀረበውን አዲስ ነገር ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት መቀበል እንደማይቻል ተደንግጓል። እንዲሁም ፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.182/2/ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት ተከራካሪዎቹ በዝርዝር ባላቀረቡት ወይም በግልፅ ባለመለኮት ጉዳይ ላይ ፍርድ መስጠት እንደማይቻል ይደነግጋል። ስለሆነም በዚህ ረገድ የክልሉ ሰበር ውሳኔ ተገቢ ሆኖ አልተገኘም፤ በሌላ በኩልም የውርስ ንብረት ክፍያው ከተደረገ በኋላ በክፍያ ውስጥ ያልገቡ በውርሱ ንብረት ውስጥ ገብተው የሚቆጠሩ አዲስ ሀብቶች የተገኙ እንደሆነ አዲስ የክፍያ ስርዓት መፈጠም እንደሚቻል ከፍ/ብ/ሀ/ቁ.1103 እና 1104 ድንጋጌዎች መገንዘብ ይቻላል። ሲጠቃለል አቤቱታ የቀረበበት ውሳኔ በከፊል መሰረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ስለሆነ ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. በወጫሌ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 24658 ሚያዚያ 17 ቀን 2009 ዓ.ም እና በሰሜን ሸዋ ክፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 55692 ግንቦት 24 ቀን 2009 ዓ.ም ፍርድ ቤት ተሰጥቶ በአሮሚያ ብ/ክ/መ/ጠቅላይ ፍርድ ቤት በመ/ቁ. 268679 ህዳር 4 ቀን 2010 ዓ.ም በውሳኔ የተሻሻለው ውሳኔ በፍ/ብ/ስ/ስ/ሀ/ቁ.348 (1) መሰረት ተሻሻሏል።

2. በክሱ በ1ኛ ተራ ቁጥር የተጠቀሰውን የይዞታ መሬት ተጠሪ ለአመልካቾች እንዲለቅ የተሰጠ ውሳኔ ክፍል ፀንቷል።
3. በክሱ ከ2ኛ እስከ 6ኛ እንዲሁም 8ኛ ተራ ቁጥር የተጠቀሱት ይዞታዎች የክልሉ ሰበር ሰሚ ችሎት የሰጠው ውሳኔ በመሻር የወረዳ ፍርድ ቤትና ከፍተኛ ፍርድ ቤት በክሱ ከ2ኛ እስከ 6ኛ እንዲሁም 8ኛ ተራ ቁጥር የተጠቀሱት ይዞታዎች አመልካችና ተጠሪ እኩል እንዲካፈሉ በማለት የሰጡት ውሳኔ በፍ/ብ/ስ/ህ/ቁ.348 (1) መሰረት ፀንቷል።
4. በዚህ ችሎት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪና ኪሳራ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ ብለናል።

የማይካበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።

ዳኞች፡- አልማው ወሌ
ሙስጠፋ አህመድ
አብርሃ መሰለ
ፈይሳ ወርቁ
ጳውሎስ ኦርሺሶ

አመልካች፡- አቶ እንደገና ተሾሙ የቀረበ የለም።

ተጠሪ፡- አቶ ረታ መልካ - ታልፏል።

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

በዚህ መዝገብ ለቀረበው የሰበር አቤቱታ መነሻ የሆነው ጉዳይ ኑዛዜን መሠረት በማድረግ የቀረበውን ክርክር የሚመለከት ነው።

ክርክሩ በተጀመረበት በአዳማ ወረዳ ፍ/ቤት የአሁኑ አመልካች ሚች እማሆይ ወብቱ ኃ/ማሪያም በ3/09/2009 ዓ/ም አድርገውት ያለፉት ኑዛዜ መሠረት ተደርጎ የወራሽነት ማስረጃ ይሰጣቸው ዘንድ ዳኝነት ጠይቀው ሶስት ምስክሮችን አቅርበው አሰምተዋል። ከዚህም በኋላ የአሁኑ ተጠሪ ወደ ክርክሩ ጣልቃ እንዲገቡ ጠይቀው ሚች ወላጅ እናታቸው መሆናቸውን፣ የሚች የመጀመሪያ ደረጃ ወራሽ መሆናቸውን በፍርድ ቤት ያረጋገጡ መሆኑን፣ አመልካች አለኝ የሚሉት ኑዛዜም ሕጋዊ አይደለም የሚሉበትን ምክንያት ጠቅሰው ተከራክረዋል። በዚህ ተጠሪ ጣልቃ ገብተው በአቀረቡት መከራከሪያም የአሁኑ አመልካች አለኝ የሚሉትን መከራከሪያ ነጥብ አቅርበዋል። የስር ፍርድ ቤትም ጉዳዩን መርምሮ በፍትሃ ብሔር ሕገ መሰረት ኑዛዜ ይመዘገባል፤ ይሻርልኝ፣ እንዲሁም መጠኑ ይቀነስልኝ በማለት ዳኝነት ከሚጠየቅ በስተቀር ይረጋገጥልኝ መባሉ የህግ ድጋፍ የለውም በሚል ምክንያት የአመልካችን አቤቱታ ውድቅ አድርጎታል። በዚህ ላይ ከአሁኑ አመልካች ይግባኝ የቀረበለት የአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትም በስር ፍርድ ቤት ብይን ላይ ጉድለት የለውም በማለት በትእዛዝ የአመልካችን ይግባኝ የሰረዘ ሲሆን የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር አጣሪ ችሎትም በበታች ፍርድ ቤቶች ዳኝነት ላይ መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት የለም ሲል የአመልካችን የሰበር አቤቱታ ሳይቀበለው ቀርቷል። የአሁኑ የሰበር አቤቱታ የቀረበውም በዚህ ላይ ሲሆን የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሰረታዊ ይዘትም የስር ፍርድ ቤት

አመልካች የኑዛዜ ወራሽነት እንዲረጋገጥላቸው ያቀረቡትን አቤቱታ ተቀብሎ ምስክሮችን ከሰማ በኋላ በተጠሪ ጣልቃ ገብነት መነሻ የኑዛዜ ወራሽነት ይረጋገጥልኝ ተብሎ ዳኝነት አይጠየቅም ሲል መዝገቡን መዝጋቱም ሆነ የክልሉ የበላይ ፍርድ ቤቶችም ይህንኑ የስር ፍርድ ቤት ትዕዛዝ ሳያርሙ መቅረታቸው መሰረታዊ የሆነ የሕግ ስህተት ያለበት ነው በማለት መከራከራቸውን የሚያሳይ ነው። አቤቱታቸው ተመርምሮም በዚህ ችሎት እንዲታይ የተደረገ ሲሆን ተጠሪ ጥሪ ተደርጎላቸው መጥሪያ ደርሷቸው ባለመቅረባቸውም በጽሑፍ መልስ የመስጠት መብታቸው እንዲታለፍ ተደርጎአል።

የክርክሩ አመጣጥ አጠር አጠር ባለመልኩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን ይህ ችሎትም የግራ ቀኙን ክርክር ለሰበር አቤቱታው መነሻ ከሆነው ዳኝነት እና አግባብነት ካላቸው ድንጋጌዎች ጋር በማገናዘብ ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምሮታል። እንደመረመረውም የበታች ፍርድ ቤቶች የአመልካች የኑዛዜ ወራሽነት ይረጋገጥልኝ ጥያቄ ፍርድ ቤት የሚቀርብ አይደለም በማለት የሰጡት ዳኝነት የሕግ መሰረት ያለው መሆን ያለመሆኑን የሚመለከተው ነጥብ በጭብጥነት ሊታይ የሚገባው ሁኖ አግኝቶታል።

ከክርክሩ ሂደት መረዳት የታቻለው አመልካች ክስ ሊመሰርቱ የቻሉት ሚች አደረጉ በተባለው ኑዛዜ መሠረት በማድረግ የወራሽነት ማስረጃ (የምስክር ወረቀት) ይሰጠኝ (የፍ/ብ/ሕግ ቁጥር 996(1) በማለት መሆኑን፣ ይኼው መነሻ ተደርጎም የአመልካች ምስክሮች ሁሉ ተሰምተው የነበሩ መሆኑን፣ ከዚህ በኋላም የአሁኑ ተጠሪ ወደ ክርክሩ ጣልቃ ገብተው የአመልካችን የዳኝነት ጥያቄ ሕጋዊ አይደለም የሚሉባቸውን ምክንያቶች ዘርዝረው የተከራከሩ መሆኑን ነው።

በመሰረቱ በፍትሐብሔር ሕጉ በግልጽ እንደተመለከተው ኑዛዜ ፈራሽ ነው ይባል በሚል የሚቀርበው ክስ የወራሽነት የምስክር ወረቀት እንዲሰጥ ከሚቀርበው ጥያቄ (አቤቱታ) የተለየ መሆኑ ይታወቃል። ጥያቄዎቹ የተለያዩ በመሆናቸውም የተለያዩ ውጤት ነው ያላቸው። በፍ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁ. 996(1) እንደተደነገገው ወራሽ ነኝ የሚል ማንኛውም ሰው የወራሽነት ምስክር ወረቀት ይሰጠው ዘንድ ለፍ/ቤት ሊያመለክት ይችላል። ፍ/ቤቱም ጥያቄውን ከመቀበሉ በፊት ጠያቂው ማስረጃዎቹን ሁሉ እንዲያቀርብ በማድረግ እና አስፈላጊ መስሎ የታየውን ዋስትና እንዲሰጥ በማስገደድ ጭምር ዋስትናውን ካገኘ በኋላ የተጠየቀውን የምስክር ወረቀት ሊሰጥ እንደሚችል በፍ/ብ/ሕግ ቁ. 996(2) ተመልክቷል። በሌላ በኩል ደግሞ ፍ/ቤቱ የአመልካቹን ጥያቄ

መሠረት በማድረግ ሰጥቶት የነበረው የወራሽነት የምስክር ወረቀት ሊሰረዘው እንደሚችል በፍ/ብ/ሕግ ቁ.998(1) የተቀመጠው ድንጋጌ ያመለክታል። ይህ ሊሆን የሚችለው ደግሞ ማስረጃው ከተሰጠ በኋላ ማስረጃው የተሰጠው ከህግ ውጪ ነው የሚል ወገን ክርክሩን ከአቀረበ ነው። ከዚህ እንግዲህ መገንዘብ እንደሚቻለው የምስክር ወረቀቱ በጠያቂው አቤቱታ መነሻነት የሚሰጥ ቢሆንም የተሰጠው ያለአግባብ ነው የሚል መቃወሚያ ሊቀርብ የሚችልበት ሁኔታ መኖሩንና መቃወሚያው ተገቢ ሆኖ ከተገኘም የምስክር ወረቀቱ የሚሰረዘ መሆኑን ነው።

ወደ ያዘነው ጉዳይ ስንመለስ የወራሽነት የምስክር ወረቀት እንዲሰጥ ጥያቄ የቀረበበት ፍ/ቤት ጥያቄውን ተቀብሎ የምስክር ወረቀቱን ከመስጠቱ በፊት ይኼው ማስረጃ እንዳይሰጥ ተጠሪ ተቃውሞ አቅርቦዋል። በሕግ አግባብ የተደረገ ኑዛዜ በፍርድ ቤት እንዲረጋገጥ የፍርድ ቤትን ቡራኬ የማያስፈልገው መሆኑን ይህ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 17058 እና በሌሎች መዝገቦች አስገዳጅ የህግ ትርጉም መስጠቱን ይታወቃል። ይህ የሚሆነው ግን ኑዛዜው ሕጋዊ አይደለም የሚል ተከራካሪ ወገን በቀረበበት አግባብ አይደለም። ይህ ችሎት በሰ/መ/ቁጥር 17058 የሰጠው አስገዳጅ የህግ ትርጉም የኑዛዜውን ህጋዊነት የሚቃወም ወገን በንብረት ክርክር ጊዜ ክርክሩን ሊያነሳ የሚችል መሆኑን የሚያመለክት ነው። ይህም የተከራካሪ ወገኖችን የመሰማትና ፍትህ የማግኘት መብትን ሁሉ ያገናዘበ ነው ሊባል የሚችል ነው። በመሆኑን ለፍርድ ቤት የሚቀርብ ጥያቄ በፍርድ ቤት ስልጣን ስር የሚወድቅ እስከሆነ ድረስ የተከራካሪ ወገኖችን የመሰማት መብትን ባክበረና የሥነ ስርዓት ሕጉን መሰረታዊ አላማ ባገናዘበ መልኩ ሊስተናገድ ይገባል።

በሌላ በኩል የኑዛዜ ወራሽነት እንዲረጋገጥለት አቤቱታ አቅርቦ ማስረጃ ያሰማ ወገን ማስረጃውን ከማግኘቱ በፊት ማስረጃው እንዳይሰጥ የሚል ተከራካሪ ወገን ከቀረበ ፍርድ ቤቱ የግራ ቀኙን ክርክር በሕጉ አግባብ ተመልክቶ ተገቢውን ዳኝነት ሊሰጥበት የሚገባው እንጂ ከመነሻውም የኑዛዜ ወራሽነት ይረጋገጥልኝ የሚል አቤቱታ መቅረብ አልነበረበትም በማለት መዝገቡን ሊዘጋው የሚገባው አይደለም። ምክንያቱም ማስረጃው እንዳይሰጥ የሚል ወገን ቀርቦ ስለኑዛዜው ፎርማሊቲ ሳይሆን ስለኑዛዜው ሕጋዊነት (ኑዛዜው የሚሻርባቸውን ወይም ውድቅ የሚሆንባቸውን ምክንያቶች በሚመለከት) ክርክር ከአነሳ በዚህ ረገድ ጭብጦችን ይዞ ተገቢውን ዳኝነት መስጠትን የሚጠይቅ

ነውና። ስለሆነም የኑዛዜ ወራሽነት ይረጋገጥልኝ የሚለው ጥያቄ በፍርድ ቤት እንዲቀርብ ሕጉ የግድ አይልም ሲባል ከኑዛዜ ፎርማሊቲ ጋር ተያይዞ የሚታይ እንጂ ስለኑዛዜው ሕጋዊነት ጭምር ነው ሊባል የሚችል አይደለም። የኑዛዜ ወራሽነት ይረጋገጥልኝ በሚል አቤቱታ በተከፈተ መዝገብ ላይ ኑዛዜው ሕጋዊ አይደለም የሚል ተከራካሪ ወገን ከቀረበ ደግሞ ፍ/ቤቱ ወደ ኑዛዜው ይዘት እና ሕጋዊነት ሁኔታ ገብቶ ውሳኔ መስጠትን የግድ የሚል በመሆኑ በጉዳዩ ላይ ግራ ቀኙን በሕጉ አግባብ በመስማትና በሚገባ በማጣራት ተገቢውን ዳኝነት መስጠት ስነ ስርዓታዊ እንጂ በንብረት ክርክር ጊዜ የሚታይ ነው ተብሎ የሚታለፍ አይደለም። ክርክሩ በንብረት ክርክር ጊዜ የሚታይ ነው ብሎ መዝገቡን መዝጋትም ክርክሮች በአነስተኛ ወጪ፣ በተፋጠነ ጊዜና ፍትሃዊ በሆነ መልኩ መስጠት አለባቸው ከሚለው የስነ ስርዓት ሕጉ መሰረታዊ ዓላማ ጋርም አብሮ የማይሄድ በመሆኑ ተገቢነት የለውም። ሲጠቃለል የስር ፍ/ቤቶች በጉዳዩ ላይ የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ያለበት ሆኖ ስለአገኘን ተከታዩን ወስነናል።

ው ሳ ኔ

1. በአዳማ ከተማ ወረዳ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 07129 በ3/05/2010 ዓ/ም ተሰጥቶ በአዳማ ልዩ ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመ/ቁጥር 28578 በ22/05/2010 ዓ/ም፣ በኦሮሚያ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር አጣሪ ችሎት በመ/ቁጥር 27964 በ25/08/2010 ዓ/ም በትእዛዝ የፀናው ብይን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕግ ቁጥር 348(1) መሠረት ተሸሯል።
2. የአዳማ ከተማ ወረዳ ፍርድ ቤት ክርክሩን በመ/ቁጥር 07129 ቀጥሎ የግራ ቀኙን ክርክርና ማስረጃ በመስማት እንዲሁም አስፈላጊ ሁኖ ሲያገኘው ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን ማስረጃዎች በማስቀረብና ክርክሩን ስነ ስርዓቱ በሚፈቅደው አግባብ ጭምር በመመራት በጉዳዩ ላይ ተገቢውን ዳኝነት እንዲሰጥበት ጉዳዩን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁጥር 343(1) መሰረት መልሰን ልክንለታል። ይጻፍ።
3. ወጪና ኪሣራ በተመለከተ ግራ ቀኙ ወገኖች የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል።

መዝገቡ ተዘግቷል፤ ወደ

መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።